

uppkomstbetingelser. Detta gäller, som redan Platon lärde, även "filosofisociologiska" argument. Bourdieus Heideggeranalys kan sålunda ses som utslag av Bourdieus svartsjuka mot den än mer lysande och framgångsrika rivalen Jacques Derrida, vilken Bourdieu ville komma åt genom att attackera hans läromästare Heidegger. Kanske borde Lundberg ha ägnat även Bourdieu en smula filosofisociologisk analys?

Lundbergs synsätt ligger nära det så kallade "hårda programmets" vetenskapssociologi. Enligt detta bör man bortse från vetenskapens anspråk på att formulera sanningar eller avspegla verkligheten. Det avgörande är i stället hur forskarna förhåller sig till varandra. Kriteriet på god eller dålig vetenskap är inte relationen till något yttre utan forskarnas relationer till varandra. Det är kanske värt att notera att detta synsätt numera är allmänt accepterat inom forskningspolitik och forskningsadministration. Som "god" vetenskap betecknas där den som oftast citeras i s.k. citeringsindex. Hur ofta forskarna åberopar varandra anses avgöra kvalitén.

Men även om det "hårda programmet" har segrat inom forskningspolitiken kan det kanske tillåtas en kättare att anmäla tvivel. Sanningsanspråket kan inte vederläggas genom sociologiska resonemang och Lundborgs argumentering i denna riktning hör inte till de starkaste inslagen i hans avhandling. Å andra sidan bör inte ett fasthållande vid sanningsanspråket skapa beröringsångest inför kunskapssociologin. Tvärtom – även sanningssägaren existerar i tid och rum, formuleringen av en sann teori kan inte ha teorins sanning som enda uppkomstbetingelse.

"Känn dig själv!" är filosofins klassiska uppmaning. Vänd mot filosofer av facket borde den uppmaningen gälla bland annat eftertanke beträffande den filosofiska verksamhetens samhälleliga villkor och orsaker. Henrik Lundberg har skrivit en bok som kan främja en sådan eftertanke, bland fackfilosofer och andra.

SVANTE NORDIN

Philosophy Americana

Douglas R. Anderson

Fordham University Press, New York 2006. 279 s. ISBN 0823225518

År 1840 inleder Alexis de Tocqueville den andra volymen av *Om demokratin i Amerika* med raderna:

Jag har svårt att tänka mig något land i den civiliserade världen där man bryr sig mindre om filosofi än i Förenta staterna.

Amerikanerna har ingen egen filosofisk skola och visar föga intresse för alla dem som söndrar Europa. De känner knappast till ens deras namn.

Sextiosex år senare håller William James sin föreläsningsserie ”Pragmatism” och ytterligare hundra år senare inleder Douglas R. Anderson sin bok *Philosophy Americana* med meningen:

America does not think much of its philosophers.

Tocqueville skulle inte ha blivit förvånad vare sig av James eller Anderson, vare sig av innehållet i det som kom att bli amerikanernas filosofiska skola eller av det faktum att filosofi fortfarande är helt främmande för den genomsnittlige amerikanen. Det amerikanska folkets underliggande filosofi gör dem anti-filosofiska, skulle Tocqueville repetera. De är anti-teoretiskt lagda samt benägna att sätta nytta framför sanning. Deras läggning gör dem obenägna till filosofiska studier och till att lägga energi på abstrakta dispyter.

Samtidigt har amerikanerna en underliggande filosofi, ”en viss filosofisk metod som alla använder trots att de aldrig gjort sig mödan att bestämma dess regler”:

Att undvika systematisering ... att betrakta traditionen blott som upplysning och förefintliga fakta som en nyttig lärdom för att göra bättre, att själva och endast hos sig själva försöka finna tingens orsak, att inrikta sig på resultatet utan att binda sig vid valet av medel ... dessa är huvuddragen i det jag kallar amerikanernas filosofiska metod. (Tocqueville, *Om demokratin i Amerika*)

Tocqueville försökte aldrig förutsäga vilka doktriner en amerikansk filosofisk skola skulle frambringa, vilka ”regler” för tänkandet som skulle bli resultatet om amerikanerna i framtiden skulle göra sig mödan att artikulera sin inneboende filosofi. Kanske trodde han att deras läggning skulle förhindra att det någonsin skulle ske, och förmodligen slog det honom heller aldrig att anti-filosofi skulle kunna vara en filosofi i sig. Men tänk tanken: vad skulle Tocqueville ha sagt om han hade fått höra Richard Rorty plädера för en ”post-filosofisk kultur”?

Att Tocquevilles iakttagelser tycks föregå utvecklingen av den amerikanska skolan – den amerikanska pragmatismen – ger visst stöd åt idén att det finns ett förhållningssätt till filosofin som är typiskt amerikanskt – att det finns något, utöver pragmatismens enskilda doktriner, som kännetecknar amerikansk filosofi. Åtminstone Douglas R. Anderson anser, utan att föra dessa tocquevillianska resonemang, att det finns fog att tala om fenomenet ”philosophy americana”.

Under den titeln har han nämligen författat femton essäer. Den första och den sista är mer allmänt hållna: den första om pragmatismens ursprung och den sista om dess framtid. De tretton däremellan är fristående och handlar om vitt skilda företeelser, som dock knyts ihop lite löst med ett par rader i början och slutet av varje essä. Innehållsmässigt kan de

sågas vara på en skala mellan att *bedriva* "philosophy americana" och att mer direkt handla om "philosophy americana". De som lutar åt det förstnämnda behandlar bland annat "The Frontier", "Wilderness", country-musikens ideal, Bruce Springsteen och Jack Kerouac. Övriga handlar mer direkt om amerikanska tänkares filosofi och deras förhållningssätt till filosofi: i första hand om Ralph Waldo Emerson, William James, John Dewey samt, mer förvånande, idealisten Josiah Royce. I den meningen är boken intressant för två typer av läsare: de som är intresserade av amerikansk kultur och intellektuell historia, samt de som är intresserade av de allmänna frågeställningarna om filosofin som disciplin och filosofernas roll i samhället.

Amerikansk filosofi är naturligtvis inte detsamma som filosofi i Amerika. Den amerikanska pragmatismens glansperiod avslutades i mångt och mycket av andra världskriget, i den meningen att nazismen orsakade en immigration av europeiska filosofer. USA kom under efterkrigstiden bli det dominerande landet för filosofi i världen, på samma sätt som många av vetenskaperna utvecklades. Priset för den amerikanska dominansen blev naturligtvis att filosofin blev mindre amerikansk.

Genomgående kritiserar Anderson två aspekter av den professionella filosofin i Amerika. Dels att filosoferna stängt in sig på institutionerna och inte tar sitt ansvar som intellektuella. Dels kritik av vad de sysslar med inne på institutionerna: analytiskt hårklyveri. Dessa besläktade anklagelser kontrasterar mot idealet: den pragmatiska intellektuelle. Här knyter naturligtvis Anderson an till en gammal kritisk tradition inom pragmatismen. Hans önskan är att filosofin i Amerika ska bli mer amerikansk.

Men vilken utveckling av den amerikanska pragmatismen krävs för att den ska lyckas ta tillbaka förlorad mark? I bokens avslutande kapitel avfärdar Anderson två moderna inriktningar och föreslår i stället själv en tredje. Både neopragmatisterna (Rorty) och neo-Peirceanerna har valt att upplösa pragmatismens inre spänningar genom olyckliga amputationer, menar Anderson.

Neopragmatismen renodlar det pragmatiska draget till den grad att den blir oförmögen att handskas med människors försök att orientera sig i världen. Richard Rorty antar att människans strävan efter svar är en kontingent och kulturbunden egenskap, och därmed att denna "ontological wonder sickness" helt enkelt går att skaka av sig och den post-filosofiska kulturen skapas. Men om det är så att, som Anderson vill hävda, strävan att filosofera är en oundviklig del av människan så framstår den neopragmatiska intellektuelle som en ganska värdelös konversationspartner.

De mer positivistiskt lagda neo-Peirceanerna tar det rakt motsatta steget. Deras position bygger på de minst pragmatiska delarna av Peirce och de ger i princip upp pragmatismens grundelement.

Båda inriktningarna har renodlat olika drag på bekostnad av andra. Den gemensamma nämnaren är att de båda drivits till detta utifrån samma antagande: motsägelser måste undvikas. Anderson anser där emot att pragmatismens inre spänningar inte går att upplösa. I stället hävdar han "both/and-ness" som lösningen och poängterar att det alltid varit centralt för pragmatiska intellektuella att undvika antingen/ellertänkande.

Det är svårt att förstå vad Anderson egentligen menar och vad hans ideal betyder i praktiken. Han är ute efter en mellanposition. Med reservation för missförstånd bör en kritisk punkt pekas ut: den pragmatiska intellektuelle riskerar att bli en ganska tandlös varelse. Medan det hos neopragmatister och neo-Peirceaner finns en inbyggd kritisk udd så riskerar Andersons pragmatism bli lika vag som hans beskrivning av den.

Bör man instämma i Andersons vision om en amerikanisering av filosofin i USA? *The Oxford Companion to Philosophy* beskriver under "Amerikansk filosofi" konsekvensen av den enorma filosofiska mångfalden i dagens USA.

[Denna] variation av filosofiska angreppssätt för med sig konflikter i kölvattnet, där varje metodologisk inriktning och tankeskola är övertygad om att den själv är ensam om att utföra kompetent arbete och att resten på sin höjd är missriktade och förmodligen skadliga.

Få filosofer är tillräckligt vidsynta för att betrakta filosofiska meningsskiljaktigheter och kontroverser som en form av samarbete.

Betraktar man konflikterna som en variant av samarbete behöver man inte, som Anderson genomgående gör, blunda för att alla inriktningar har sina excesser. Det må vara så att analytisk filosofi riskerar att klyva hårstrån, men pragmatisterna löper motsvarande risk att bara svamla i nattmössan. Rimligtvis kan man därför instämma i Andersons förhoppning om mer utåtriktade och deltagande filosofer utan att dela hans vision om en nation full av pragmatiska intellektuella. Om USA:s över tiotusen professionella filosofer började profilera sig offentligt så kommer nog alla inriktningar kunna bidra med något av värde. Vare sig de är amerikanska eller inte.

Och i så fall, om säg femtio år, kommer kanske både Tocquevilles och Andersons inledningsmeningar utgöra förlegade beskrivningar.

BJÖRN ÖSTBRING